

Θέμα: Οι σχέσεις του Οικουμενικού Πατριαρχείου με το τουρκικό κράτος

1. Η Α. Θ. Παναγιότης, ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος, επισκέφθηκε τον Πρωθυπουργό της Τουρκίας κ. Ρ. Τ. Ερντογάν στις 28.08.2003 και του εξέθεσε λεπτομερώς τα βασικότερα ζητήματα που απασχολούν σήμερα τόσο το Οικ. Πατριαρχείο όσο και την Ελληνική (Ρωμαίικη) Ορθόδοξη Μειονότητα στην Τουρκία. Κοινό υπόβαθρο των ζητημάτων αυτών αποτελεί ο (γνωστός) μη σεβασμός εκ μέρους της Τουρκίας των προβλέψεων της Συνθήκης της Λωζάνης.

2. Το γεγονός αυτό έχει ως συνέπεια να παραβιάζεται εξακολουθητικά μια σειρά ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών του Οικ. Πατριαρχείου και της Μειονότητας:

- α. Η θρησκευτική ελευθερία και τα παρακολουθήματά της.
- β. Το δικαίωμα στην ιδιοκτησία.
- γ. Το δικαίωμα σε χρηστή διοίκηση και απονομή δικαιοσύνης.
- δ. Η αρχή της μη διάκρισης.

3. Προς επίρρωση των επιχειρημάτων του Οικ. Πατριαρχείου, θεραπεία και άρση των εν λόγω παραβιάσεων ορθά γίνεται επίκληση κατ' αρχάς της Συνθήκης της Λωζάνης, η οποία αποτελεί την πρωταρχική νομική βάση του καθεστώτος και των δικαιωμάτων του, καθώς και του Τουρκικού Συντάγματος. Η Τουρκία, ωστόσο, είναι συμβαλλόμενο μέρος και σε άλλες διεθνείς συμβάσεις, κυρίως στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης, που προστατεύουν ατομικά δικαιώματα και ελευθερίες. Η επίκληση των σχετικών διατάξεων θα ενίσχυε αποφασιστικά το οπλοστάσιο των επιχειρημάτων αλλά και τις δυνατότητες προσφυγής του Οικ. Πατριαρχείου. Επιπροσθέτως, η προστασία των μειονοτήτων αποτελεί ένα από τα πολιτικά κριτήρια της Κοπεγχάγης με βάση το οποίο κρίνεται η πρόοδος της Τουρκίας στην προενταξιακή της πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.

4. Συγκεκριμένα, η Τουρκία είναι συμβαλλόμενο μέρος τόσο στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), όσο και στο Πρώτο της Πρωτόκολλο που αφορά το δικαίωμα στην ιδιοκτησία. Εν προκειμένω θα μπορούσε, με την κατάλληλη επιχειρηματολογία, να στοιχειοθετηθεί παραβίαση:

- του άρθρου 9 της ΕΣΔΑ (ελευθερία θρησκείας),
- του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου (δικαίωμα στην ιδιοκτησία),
- των άρθρων 6 και 13 της ΕΣΔΑ (χρηστή απονομή δικαιοσύνης και πραγματική προσφυγή, αντίστοιχα),
- του άρθρου 14 της ΕΣΔΑ (απαγόρευση των διακρίσεων, μεταξύ άλλων βάσει θρησκείας).

Η Τουρκία έχει υπογράψει (18.04.2001) αλλά δεν έχει ακόμη κυρώσει το Πρωτόκολλο 12 που επεκτείνει και ενισχύει την απαγόρευση των διακρίσεων. Επίσης έχει υπογράψει (03.07.2002) αλλά δεν κύρωσε ακόμη την Ευρωπαϊκή Συμφωνία για τα Πρόσωπα που συμμετέχουν σε δίκες του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ). Από την άλλη πλευρά, δεν έχει υπογράψει τη Σύμβαση Πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων.

5. Από άποψη ανταπόκρισης στα κριτήρια της Κοπεγχάγης και εναρμόνισης με το κοινοτικό κεκτημένο, η Τουρκία έχει προχωρήσει σε τρεις φάσεις νομοθετικής μεταρρύθμισης (νόμοι 4744, 4748 και 4771 του 2002) προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μέχρι τέλους 2002 είχε δεσμευθεί προς τα κοινοτικά όργανα ότι θα προωθούσε τη σχετική εκτελεστική νομοθεσία και τα αναγκαία διοικητικά μέτρα. Το άρθρο 13 της Συνθήκης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αποτελεί εν προκειμένω τον ακρογωνιαίο λίθο του κοινοτικού κεκτημένου στον τομέα της απαγόρευσης των διακρίσεων προς το οποίο η Τουρκία έχει αναλάβει ρητά τη δέσμευση να εναρμονιστεί. Η όποια πρόοδος έχει συντελεστεί στο χώρο αυτό, αναμένεται να καταγραφεί στην ετήσια έκθεση της Επιτροπής που θα δημοσιευθεί στις αρχές Νοεμβρίου.

6. Τέλος, η Τουρκία έχει εσχάτως προσχωρήσει στην Σύμβαση του 1969 των Ηνωμένων Εθνών για την κατάργηση όλων των ειδών των φυλετικών διακρίσεων, διατυπώνοντας ωστόσο επιφύλαξη στο άρθρο 22 περί προσφυγής στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Εξακολουθεί πάντως να μην είναι συμβαλλόμενο μέρος στο Διεθνές Σύμφωνο Αστικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων ούτε στο Διεθνές Σύμφωνο Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων των ΗΕ. Δεν συμμετέχει επίσης και στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο.

7. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το Οικ. Πατριαρχείο, κατά την επιδίωξη των δικαίων του, θα μπορούσε να προσεγγίσει κατά πρώτο λόγο τους μηχανισμούς του Συμβουλίου της Ευρώπης και την Επιτροπή της ΕΕ για να επισημάνει τα ανωτέρω και να προετοιμάσει το έδαφος ώστε να προχωρήσει, σε δεύτερη φάση, σε διαδικαστικές κινήσεις εν στενή εννοία.

Πάντως, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι επιδόσεις της Τουρκίας στο Συμβούλιο της Ευρώπης είναι ιδιαίτερος αρνητικές, καθώς εκκρεμεί μεγάλος αριθμός προσφυγών εναντίον της, ενώ εξακολουθεί να αρνείται να εκτελέσει επίσης μεγάλο αριθμό αποφάσεων του ΕΔΑΔ (μεταξύ των οποίων και η απόφαση Λοϊζίδου). Συγχρόνως, η αναθεώρηση της τουρκικής νομοθεσίας, τουλάχιστον ως προς τη συμμόρφωση προς τις αποφάσεις του ΕΔΑΔ, κρίνεται ήδη ανεπαρκής.

Αθήνα, 1 Οκτωβρίου 2003